

A pályakezdők helyzete és lehetőségei a magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar területén

Urbányi Dávid

DOI: 10.14267/VILPOL2023.01.10

A magyar mezőgazdaság a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján napjainkban körülbelül mintegy 210 ezer főt foglalkoztat, az élelmiszeripar további 145 ezret; ez azt jelenti, hogy a magyar dolgozó lakosság mintegy 8%-ának ez a szektor ad munkát. Szintén beszédes adat, hogy Magyarország teljes területének 55%-a, azaz 5 millió 81 ezer hektár mezőgazdasági hasznosításban van. Hazánk gazdaságának versenyképessége szempontjából tehát kiemelkedően fontos a mezőgazdaság folyamatos fejlődésben tartása. Ennek egyik legfontosabb alapfeltétele, hogy rendelkezésre álljanak azok a képzett szakemberek, akik lépést tudnak tartani a technológiai fejlődés rendkívül gyors ütemével.

A generációs megújulás egész Európára nézve az egyik legnagyobb kihívás a mezőgazdaság terén, sajnos hazánk esetében is jellemző a gazdaságirányítók nagyfokú elöregedése. Európai Unió szinten a gazdálkodók mintegy 33%-a 65 év feletti, míg a 45 év alattiak aránya alig éri el az 5%-ot, ezek az arányok egyébként erősen összeesengenek a hazánk esetében tapasztalható adatokkal is. A KSH felmérése alapján, Magyarországon 2020-ban a gazdaságok vezetőinek 35%-a volt 65 évnél idősebb, ugyanebben az évben a 40 és 64 év közötti korosztály 55%-ot tett ki, míg a 40 évnél fiatalabbak alig 10%-ot. Hogy honnan is ered ez a probléma? A generációváltást megnehezíti a korosztályok nagyban eltérő gondolkodásmódja, az idősebb generációk elzárkózása a visszavonulástól, az ágazat rossz megítélése a fiatalabb generációk részéről, az ágazatba való magas belépési küszöb, illetve az örökösödéssel, gazdaságok átadásával járó bonyolult és rendkívül költséges adminisztrációs folyamatok. 2020-ban a 65 év feletti magyar gazdálkodók 51%-a nyilatkozta, hogy nem tudja vagy még sosem gondolkodott el gazdaságának jövőjén (KSH 2020). Kiemelendő továbbá a fiatalok rossz megítélése az ágazattal kapcsolatban. Vidékfejlesztési Agrármérnök hallgatóként nap, mint nap tapasztalom, hogy a fiatalabb generációk mennyire nincsenek tisztában a mezőgazdaság jelenlegi működésével és jelentőségével. Továbbra is azonosítják a „sáros gumicsizmával” és az elmaradottsággal, holott manapság ez már messze nem így van. Tudatosítani kellene a fiatalokban, hogy a mezőgazdaság az egyik legdinamikusabban fejlődő ágazat, hiszen jelentősége a föld népességének gyarapodásával párhuzamosan növekszik. Éppen emiatt van szüksége az agráriumnak naprakész tudással rendelkező fiatal szakemberekre, akik nagyobb beruházási hajlandóságot mutatnak, gyorsabban és hatékonyabban tudják kezelni a technika legújabb vívmányait, ezáltal pedig a közeljövőben akár egy laptop segítségével képesek lesznek egy egész gazdaság irányítására. Az agrárszakma megbecsülésének visszaállítása érdekében a szemléletformálás mellett szükséges az agrároktatás további propagálása, fejlesztése is, ugyanis még mindig elenyésző a mezőgazdasági végzettséggel rendelkező gazdálkodók aránya. 2020-ban a megkérdezettek még mindig több 50%-a bármiféle végzettség nélkül, pusztán

tapasztalati úton vezette gazdaságát. Minimális pozitív tendencia azért ezen a területen is jelentkezik, ugyanis 2010 óta lassanként növekszik a mezőgazdasági végzettséggel rendelkező gazdálkodók aránya, továbbá az is megfigyelhető, hogy a fiatalabb gazdaságirányítók már sokkal nagyobb arányban rendelkeznek alap, közép vagy felsőfokú végzettséggel. Ennek köszönhetően, a legnagyobb termelési értékkel rendelkező hazai gazdaságok esetében a felsőfokú végzettséggel rendelkező vezetők aránya elérte a 60%-ot (KSH, 2020).

	14-39 éves	40-64 éves	65 éves és annál idősebb
Nincs	0,7%	4,6%	3,2%
Gyakorlati tapasztalat	3,2%	27,7%	22,0%
Alapfok	1,4%	6,6%	2,9%
Középfok	2,9%	11,4%	4,3%
Felsőfok	1,6%	4,8%	2,6%

13. táblázat A gazdaságvezetők megoszlása mezőgazdasági képzettség és korcsoport szerint, 2020

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatai alapján

Korábban említettem, hogy hazánkban, a mezőgazdaság és élelmiszeripar együttesen jelenleg több mint 350 000 embert foglalkoztat. Ehhez képest az agrárfelsőoktatásban évről évre mintegy 1200-1300 fő végez, szakképzésben pedig 2600-2700. Nem csoda tehát, hogy az ágazaton belül napjainkban rendkívül kiélezett versengés folyik a képzett humántőke iránt. A cégek rájöttek, hogy jövőbeli versenyképességük és fejlődésük szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír a megfelelő kapacitású és minőségű humántőke bevonása, melynek egyik legfontosabb komponense a fiatal, szakképzett munkaerő. A fiatalok azonban az utóbbi években a munka jellege és az ágazat rossz megítélése miatt nem szívesen maradtak az ágazaton belül. Erre válaszképpen néhány, az agráriumban vezető gazdasági szereplő felismerte, hogy már a szakképzés során szükséges a fiatalok ágazathoz való kötődését megerősíteni. Ennek érdekében néhány évvel ezelőtt megjelentek az agrárium területén azok a tehetséggondozási programok, melyek gyakorlati és tapasztalati programokon, szakmai előadásokon keresztül neves szakemberek és felsővezetők bevonásával felkarolják és inspirálják a fiatalokat. Ilyen például az Agrovirtus Tehetséggondozási Program, amely egy digitális agrár-, menedzsment versenyből, a LeadersLab agrárfókuszú vezetőképzőből, illetve az Agrovirtus Karrierprogramból áll. A versenyen minden évben több száz egyetemi hallgató vesz részt, ahol csapatokban, szimulált környezetben kell egy valós gazdaságot irányítaniuk, eközben vezetői döntéseket hozniuk, illetve különböző kihívásokkal megküzdeniük. A

legjobb felvételt nyerhetnek a LeadersLab vezetőképzőre, ahol a résztvevők két szemeszteren keresztül mélyíthetik el projektmenedzsment és agrárszakmai ismereteiket, valamint vezetői készségeiket, elismert agrárszakemberek és sikeres vállalatvezetők bevonásával, ezzel is felkészítve őket a vállalatvezetés kihívásaira. A karrierprogram célja pedig kifejezetten az, hogy megteremtse az összeköttetést a szakirányú képzettséggel rendelkező ambiciózus fiatal szakemberek, és a munkahelyeket kínáló cégek, vállalatok között. Szintén a fiatal tehetségek felkarolása érdekében a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) megalkotta a NAK TechLab Egyetemi ötletversenyt, ahol az agráriumot érintő kihívásokra adott innovatív ötleteket díjazták, ezzel motiválva a fiatalokat a mezőgazdaságban való későbbi elhelyezkedésre. Kétség sem fér az ezekhez hasonló programok fontosságához, ugyanis az agrárgazdálkodás népszerűsítésén túl, a korábban említett szemléletformálás terén kiemelkedő jelentőséggel bírnak. A fiatal gazdálkodók szerepének növelésének fontosságát az Európai Unió is hamar felismerte. 2019-ben a Közös Agrárpolitika (KAP) keretén belül 40 ezer eurót különített el a pályakezdő gazdálkodók komplex támogatása érdekében. A támogatás hazánkban 2017-től kezdve Fiatal Gazda Pályázat néven volt elérhető, célja pedig a fiatal mezőgazdasági termelők gazdaságalapításának előmozdítása, továbbá a vidéki térségek népességmegtartó képességének és a mezőgazdasági termelő tevékenység versenyképességének növelése volt (Agrárminisztérium, 2018). Az Új Közös Agrárpolitika kidolgozása során, amely már a 2023 és 2027 közötti költségvetési időszakra vonatkozóan határozza meg a tagország szintű támogatási intézkedéseket, az Európai Bizottság kifejezetten nagy hangsúlyt fektetett a generációváltás és a pályakezdők jövedelemtámogatásának kérdésére. Az új KAP végül 5 támogatási konstrukcióval egészült ki, amelyek elősegítik a generációs megújulást a hazai agráriumban. Hogy melyek is ezek, a következőkben röviden be is mutatom:

Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás

A támogatás elsősorban a korábban említett magas belépési küszöböt hivatott áthidalni, hiszen egy saját gazdaság beindítása jellemzően rendkívül költséges, azonban az ehhez szükséges kezdőtőke még nem áll a pályakezdő gazdálkodók rendelkezésére, hitelképességük pedig szintén csekély. A támogatás teljes forráskerete mintegy 34,1 milliárd forint, a fajlagos támogatás 57 425 forint hektáronként. A támogatás igénybevételéhez a kérelmezőnek a benyújtáskor 18 és 40 év között kell lennie, jogszabály által előírt mezőgazdasági, illetve erdészeti szakirányú képzettséggel, vagy 2 év releváns szakmai tapasztalattal kell rendelkeznie, a támogatott terület pedig nem haladhatja meg a 300 hektárt.

Generációs megújulás fiatal mezőgazdasági termelők induló támogatásával

A támogatás célja a gazdálkodók előregedésének megfékezése, a generációs megújulás elősegítése, valamint a fiatalok vidékről való elvándorlásának megállítása. A keretösszeg a teljes költségvetési időszakra 39,7 milliárd forint. A pályázó gazdaságának működési ideje nem lehet 5 évnél hosszabb, életkora ebben az esteben sem haladhatja meg a 40 évet, valamint legalább 10 000, legfeljebb 50 000 Standard Termelési Érték (STÉ) értékű üzemmérettel kell rendelkeznie. Az STÉ érték annak a meghatározására szolgál, hogy az adott gazdaság által végezett mezőgazdasági termelés mekkora jövedelmezőségi szintet jelent.

Generációs megújulás gazdaságátvevő támogatásával

A támogatás célzottan a nyugdíjkorhatár előtt álló gazdák gazdaságátadását tűzte ki célul. Ennek értelmében a minden kritériumnak megfelelő, a korábbi tulajdonosnál legalább 15 évvel fiatalabb gazdálkodó gazdaságátadási szerződés keretében átveszi egy működő gazdaság és a hozzá tartozó támogatások jogosultságait. A pályázónak mezőgazdasági végzettséggel kell rendelkezzen, valamint előzetesen kész üzleti tervvel kell előállnia, az átadni kívánt gazdaságnak pedig minimum 10 000 STÉ értékűnek kell lennie. A támogatás keretösszege 22 milliárd forint.

Generációs megújulás, gazdaságátadási együttműködés

A beavatkozás szintén a nyugdíjkorhatárt betöltött vagy azt legfeljebb 5 év múlva betöltő gazdálkodókra vonatkozik, akik hajlandóságot mutatnak gazdaságuk továbbadására, azonban bizonytalanok jövőjükkel kapcsolatban. A kedvezményezett esetben a gazdaság átadója, aki életjáradéki díj formájában jut támogatáshoz a biztos jövő megteremtése érdekében. A gazdaság ebben az esetben is gazdaságátadási szerződés formájában kerül átadásra. A gazdaság átvevőjének életkora nem haladhatja meg az 55 évet, szakirányú végzettséggel és üzleti tervvel kell rendelkeznie, illetve az átadott gazdaságnak itt is legalább 10 000 STÉ értékűnek kell lennie. A keretösszeg 10 milliárd forint.

Generációs megújulás induló vidéki és fiatal erdőgazdálkodó vállalkozók támogatásával

A pályázat célja a vidéki térségek helyi önellátásának fokozása, helyi árutermelő vállalkozások és szolgáltatások létrejöttének, működésének elősegítésével, keretösszege 7 milliárd forint. A pályázóknak üzleti tervet kell benyújtaniuk, igazolniuk kell a vidéki térségben való életvitelszerű tartózkodásukat a benyújtást megelőző legalább 12 hónapban, valamint legalább középfokú szakirányú végzettséggel kell rendelkezniük.

Az új intézkedések remélhetőleg kellő motiváló erővel bírnak majd ahhoz, hogy a jelenlegi tendencia megforduljon, és jól képzett, fiatal szakemberek agráriumba való áramlásával az arányok megcserélődjenek és új időszámítás köszöntsön ránk. Személyes tapasztalatom, hogy a gazdaságok életében a generációváltást sajnos számos egyéb tényező is megnehezíti, amelyekkel nehéz előre számolni. Alapvető probléma például, hogy a mai napig a generációs megújulás egyfajta tabutéma a gazdálkodók körében, sokuknak ez az élethivatása és nem gondolnak szívesen a visszavonulásra. Nagy bátorságra és határozottságra van szükség ahhoz, hogy valaki egy élet munkáját továbbadja valakinek, akit egyes esetekben akár nem is ismer kellően. A családi gazdaságok, amennyiben van elhivatott utód, ebből a szempontból szerencsésebb helyzetben vannak. Itt is felmerülhet azonban, hogy hiába történt meg a gazdaságátadás, az átadó fél továbbra is döntéshozó helyzetben marad, és visszafogja a fejlődést. Természetesen itt nem általánosításról van szó, ugyanis az is tény, hogy a hatékony működéshez kezdetben szükség van az átadó idősebb generáció tapasztalati tudására is; hiába korszerű a tudásuk és van bennük meg az újjító szándék, a fiatalok még nem rendelkeznek kellő szakmai tudással és tapasztalattal, hosszabb távon azonban az átadó fél nem korlátozhatja az fiatalabb gazdálkodó újjító törekvéseit.

Mindezekből látszik, hogy annak ellenére, hogy továbbra is az idősebb generáció dominál a mezőgazdaságban, az ágazat hamarosan nagy átalakuláson fog keresztül menni. Már most igen kedvező feltételek állnak az agráriumban elhelyezkedni kívánó fiatalok előtt, és a lehetőségeik tárháza egyre csak bővül. Évről évre egyre több pénz áramlik az ágazatba, illetve egyre kedvezőbbek az elhelyezkedési lehetőségeik is. Kiemelt cél, hogy az elkövetkező években bekövetkezzen a generációs megújulás, és fiatal, szakmailag képzett, korszerű tudással rendelkező, a mezőgazdasággal hivatásszerűen foglalkozó szakemberek kerüljenek az a gazdaságok élére, ezzel is megteremtve a hazai mezőgazdaság fejlődésének és későbbi versenyképességének egyik alapfeltételét. Ennek megteremtésében továbbra is nagy szerepe van az EU-s és kormányzati támogatásoknak és szemléletformálásnak, továbbá szükség van a kiöregedő és a fiatal generáció bátorságára és kölcsönös bizalmára egymás iránt, hogy egymással közreműködve rá merjenek lépni a megújulás rögzös útjára.

Irodalomjegyzék

Szinay A., Zöldréti A. (2020). Az agrár-generációváltás új dimenziói, különös tekintettel a koronavírus gazdasági hatásaira. *Polgári Szemle*, 16(1-3), 141–160., doi: <https://doi.org/10.24307/psz.2020.0709>

Európai Bizottság: *Fiatalok a mezőgazdaságban.*; https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_hu
Letöltve: 2023. 02. 06.

KSH (2020). *Mezőgazdasági munkaerő, generációváltás.*
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/elozetes_adatok/index.html#/mezogazdasagi-munkaero Letöltve: 2023. 02. 06.

Vanessia (2022). *Pályázati lehetőségek az agrárium generációs megújulásának támogatására.*
<https://vanessia.hu/index.php/vanessia-blog/item/1371-palyazati-lehetosegek-az-agrarium-generacios-megujulasanak-tamogatasara> Letöltve: 2023. 02. 06.